

Obama, Europa i el futur de Turquia

El conservadorisme social sufocant del Govern turc, combinat amb la pressió islamista, allunyen el país de la UE

- Les exhortacions i les argúcies geoestratègiques no s'han de dirigir a Brussel·les, sinó a Ankara

MATEO MADRIDEJOS*

EL PERIÓDICO DE CATALUNYA, 13.04.09

La gira per Europa de Barack Obama, el president més popular entre els europeus des de John Kennedy, es va desenvolupar en una atmosfera excel·lent, fins i tot calorosa, que contrasta amb els seus modestos resultats. El Financial Times va lamentar en un titular: "Obama aconsegueix menys del que mereix", i l'editor del setmanari alemany Die Zeit va explicar que "tothom l'estima perquè sembla vagament que no fos un americà". L'encant i la bona entesa es van trencar, no obstant, a propòsit de Turquia i el seu ingrés a la UE, que Washington patrocina i que suscita una aguda controvèrsia.

Quan el Govern turc es va oposar al nomenament del danès Anders Fogh Rasmussen com a secretari general de l'OTAN, la disputa va saltar dels bastidors a l'escenari. Ankara va al·legar la conducta de Rasmussen en l'episodi de les caricatures de Mahoma, per haver defensat la llibertat d'expressió i haver-se negat a exercir la censura que li exigien fins i tot els musulmans moderats, expressió de l'abisme cultural i polític. Molts europeus partidaris de l'adhesió de Turquia a la Unió Europea es van sentir frustrats per la conducta otomana, com va afirmar el ministre francès d'Exteriors, Bernard Kouchner: "M'inquieta l'evolució de Turquia

en el sentit, diguem-ne, d'una religió més reforçada, d'un laïcisme menys afirmat".

DESPRÉS DE la forçada palinòdia de Rasmussen, Obama va oferir algunes concessions en l'estructura de comandament de l'OTAN per vèncer la resistència obstinada dels turcs, però no va poder evitar que Sarkozy recusés la seva crida per a l'ingrés de Turquia a la UE i es queixés de la ingerència. A Alemanya, on el rebuig està molt estès, el Frankfurter Allgemeine Zeitung va inquirir: "¿Fins on està disposat a cedir Obama a les exigències musulmanes sense semblar servil?". Davant de la posició de Londres, que desitja una UE tan àmplia i tan poc integrada com sigui possible, vaga frontera comercial, París i Berlín advoquen per una associació econòmicament avantatjosa, però políticament innòcua.

Des que Turquia va combatre en la guerra de Corea i va ingressar a l'OTAN (1952), vigia de les fronteres de l'URSS, les seves relacions amb els EUA van estar presidides per l'anticomunisme i l'ègida militar que preservava el llegat d'Atatürk: la via secular per modernitzar l'orbe islàmic i, per tant, l'assumpció de la primacia de la civilització occidental. Amb el triomf electoral d'Erdogan el 2002, el règim de laïcisme oficial i uniformat va entrar en via morta i la promoció de l'islamisme es va convertir en el factor polític dominant. La vestimenta musulmana proscria pel kemalisme va progressar fins i tot a Istanbul, aparador occidentalitzat.

Obama es va presentar a Ankara amb les contradiccions personals i diplomàtiques derivades de les conflictives relacions amb el món àrabomusulmà i l'endimoniat tauler de l'Orient Mitjà, quan encara no s'han extingit els ressos de l'última conferència de Davos, en què

Erdogan va prendre partit per Hamàs i va fustigar Israel en uns termes poc diplo- màtics. Des que el Partit de la Justícia i el Desenvolupament va assumir el poder l'any 2003, el primer ministre procura eixamplar sense treva l'espai públic de l'islam, la reislamització galopant tot i la resistència dels laics.

Tots els passos que va fer Obama a Ankara i Istanbul van estar molt mesurats. En els seus discursos va mirar de fugir de l'expressió "república islàmica moderada", sens dubte promoguda pel partit governant, però que resulta ofensiva en els àmbits secularitzats. La declaració retòrica al Parlament que "els Estats Units no estan ni estaran en guerra amb l'islam" no va ser cap obstacle perquè lloés "la visió d'Atatürk d'una Turquia com a moderna i pròspera democràcia", segons va escriure al llibre de visites del mausoleu del líder que va abolir el califat. Sobre les matances d'armenis el 1915, va evitar la paraula genocidi, que sí que va utilitzar en la seva campanya electoral, potser perquè molesta igualment els laics i els islamistes.

"RESULTA meravellós que el president Obama recordi als europeus que el lloc de Turquia està a Europa, però esperem que també recordi als turcs que arribar-hi exigirà més tolerància i reforma", escriu un periodista turc a les pàgines de The New York Times. El problema de l'islam moderat és que allà on és hegemònic desemboca en l'integrisme, ja sigui per la imposició de la llei musulmana (xaria) o els mecanismes de control social substitutoris. Però no s'ha d'oblidar que al costat de la Turquia islàmica s'alcen la secular i la nacionalista unides en la nostàlgia del kemalisme, com confirmen les recents eleccions municipals.

Les negociacions de la UE amb Turquia estan encallades, perquè les reformes promeses per Erdogan no progressen. El conservadorisme social sufocant del Govern, combinat amb la pressió islamista, allunyen Turquia d'Europa de manera insidiosa: retrocedeixen la llibertat de consciència i opinió, s'assetja els periodistes, es degrada les dones i se situa els liberals en la sospita antipatriòtica, com la minoria kurda perseguida o marginada. Obama no ignora que Ankara ha d'assumir el patrimoni comunitari i introduir les reformes que garanteixin la seva homologació política. Per tant, les exhortacions i les argücies geoestratègiques no s'han de dirigir a Brussel·les, sinó a la mateixa Turquia, fins a saber si és capaç de forjar-se un destí europeu.

* Periodista i historiador.